

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.

חלק ראשון	—	(18×2)	—	36	נקודות
חלק שני	—	(16×3)	—	48	נקודות
חלק שלישי	—	(16×1)	—	16	נקודות
		סה"כ	—	100	נקודות

עליך לענות על שלושה נושאים, על פי ההוראות בשאלון.

ג. עליך לענות אך ורק על הפרקים שלמדת לקראת הבחינה החיצונית. אין לענות על שאלות בנושאים שלמדת בחלופת הערכה (30%).

ד. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ה. הוראות מיוחדות: כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

הערה: סדר הנושאים בבחינה אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

השאלות

חלק ראשון (36 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים. עליך לבחור בנושא אחד שלמדת לקראת הבחינה החיצונית.
אין לבחור בנושא שלמדת בחלופת הערכה.
בנושא שבחרת ענה על שתי שאלות (לכל שאלה – 18 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3.

1. א. הרב בר שאול, מצווה ולב

"החיים והמעשים מלמדים אותנו שישנם אנשי פנים ואנשי חוץ".

(1) תאר את דמותו של איש החוץ.

(2) תאר את דמותו של איש הפנים.

(8 נקודות)

ב. רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה; רמח"ל, מסילת ישרים; הראי"ה קוק, מוסר אביך;

הרב דסלר, מכתב מאליהו

בספר "אמונה וגאולה" מוצגות התפיסות של ההוגים: רמב"ם, רמח"ל, הראי"ה קוק והרב דסלר, בעניין משמעות החיים.

לפניך ארבעה תיאורים של דמויות. קבע בנוגע לכל אחת מהן לאיזו מבין התפיסות של ההוגים היא מתאימה.

(1) אדם שעובד בשלמות וביסודיות בגינה שלו.

(2) הרב אריה לוי, שהיה "רב האסירים" והתפרסם במידת החסד שלו ובנתינתו לזולת.

(3) אדם שמוותר על הנאות חומריות ומקדיש את חייו ללמידה רוחנית ולעניינים שכליים.

(4) שליח חב"ד שעוסק בקירוב יהודים לתורה ומצוות.

(10 נקודות)

2. א. ר' הלל צייטלין, על גבול שני עולמות

(1) תאר, לפי צייטלין, מה מרגיש אדם ששקוע תמיד בחטאים ובמעשים שליליים.

(2) הסבר, לפי צייטלין, כיצד הרגשה זו מועילה לאדם.

(10 נקודות)

ב. רמח"ל, מסילת ישרים, פרק א'

הרב אורי שרקי בספרו "שיעורים במסילת ישרים" כותב: "לפי ההיגיון אין שום אפשרות

שהאדם יצליח להידבק בבוראו, הרי הקב"ה הוא איך-סופי ולכן גם המרחק אליו הוא

איך-סופי".

(הרב אורי שרקי, שיעורים במסילת ישרים, אורים, תשע"ה, עמ' 27)

מהי הדרך שמציע רמח"ל לאדם שרוצה להתגבר על המרחק האיך-סופי מהקב"ה ובכל זאת

להידבק בבוראו? (8 נקודות)

3. א. הרב דסלר, מכתב מאליהו

לפי הרב דסלר, "כאשר נתבונן במי ששקוע בנטילה [נראה] שאם הוא רואה אחרים עושים

חסד... אינו מודה שיש דבר כזה".

מדוע מי ששקוע בנטילה אינו יודע מהו חסד? (7 נקודות)

ב. רמב"ם, הקדמה לפירוש המשנה

(1) הסבר את דברי הרמב"ם: "חורבן הנפש בתיקון הגוף ותיקון הנפש בחורבן הגוף".

(2) כתוב מהו לדעתך האיזון הנכון בין הגוף החומרי והנפש הרוחנית.

(11 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 4-6.

4. א. הראי"ה קוק, מוסר אביר, מידות הראיה
 "בחינה גדולה צריך לבחון... ברגש הגאווה, איזה הוא הרגש הפסול... ואיזה הוא הרגש העדין".
 (1) לפי הרב קוק, איזה רגש גאווה הוא חיובי?
 (2) כתוב דוגמה מחיי היום-יום ל"גאווה חיובית".
 (9 נקודות)
- ב. הראי"ה קוק, עין איה
 "יש שני אופנים לשמח את האדם".
 כתוב מה הן שתי הדרכים לשמח את האדם, והסבר איזו מהן עדיפה לדעת הרב קוק.
 (9 נקודות)
5. א. הנצי"ב מוולוז'ין, העמק דבר
 לדברי הנצי"ב מוולוז'ין, אנשי בית שני "היו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים". לפי הנצי"ב, מה היה חטאם של אנשי בית שני? (7 נקודות)
- ב. הראי"ה קוק, מאמר הדור
 הרב קוק מתאר שתי דרכים להתמודדות עם יצר הרע.
 (1) מה הן שתי הדרכים?
 (2) עם איזו דרך אתה מזדהה יותר? נמק.
 (11 נקודות)
6. א. רמח"ל, מסילת ישרים, פרק כ"ג
 "שניים הם המרגילים את האדם אל הענווה: הרגילות וההתבונן (ההתבוננות)".
 לפי רמח"ל, כיצד יגיע האדם אל הענווה בדרך הרגילות, וכיצד הוא יגיע אל הענווה בדרך ההתבוננות? (9 נקודות)
- ב. אורחות צדיקים, שער הגאווה
 לפי בעל "אורחות צדיקים", לגאוות האדם בחכמה יש חלק טוב וחלק רע.
 הסבר מהי גאוות האדם בחכמה שהיא טובה, ומהי גאוות האדם בחכמה שהיא רעה.
 (9 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 7-9.

7. א. ר"י אברבנאל, פירוש לספר בראשית

(1) לפי אברבנאל, איך אפשר להבין את הפחד של יעקב בפסוק "ויִירָא יעקב מאד"

(בראשית ל"ב, ז'), הרי ודאי בטח בה'?

(2) "מי שייכנס למלחמה לחשבו שלא ימות, לא ייקרא גיבור, כמו שמי שייתן צדקה

להבזות הממון בעיניו, לא ייקרא נדיב".

הסבר דברים אלה.

(12 נקודות)

ב. הרב סולובייצ'יק, איש האמונה

לפי הרב סולובייצ'יק, הסבר את ההבדל בין גורל לבין ייעוד. (6 נקודות)

8. א. מדרש תנחומא; רמב"ם, מורה נבוכים; מלב"ם, פירוש התורה

במהלך לימוד הנושא "אמונה בשעת משבר" למדת שלוש דרכים להתמודדות עם משבר:

על פי מדרש תנחומא, מורה נבוכים ופירוש המלב"ם לתורה.

בחר באחת מן הדרכים האלה, שלדעתך היא המתאימה ביותר להתמודדות עם משבר.

הסבר דרך זו, וכתוב מדוע לדעתך היא המתאימה ביותר.

(10 נקודות)

ב. הרב זווין, לתורה ולמועדים

"אנו זקוקים לשני הכוחות, לאש ולאור, אבל נחלקו... שמאי והלל".

(1) לפי הרב זווין, מהי המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל?

(2) עם איזו מן הדעות אתה מזדהה? נמק.

(8 נקודות)

9. א. רס"ג, אמונות ודעות

(1) "עזיבת הדת שלי התחילה ממאמר שקראתי... מאמר האשמה נגד אלוקים".

(מעובד על פי מונולוג מתוך ש' לב, ושיודע לשאול, הוצאת חרגול, 1998)

לאיזו סיבה מסיבות הכפירה שמביא רס"ג אפשר לקשר דברים אלה? נמק את תשובתך.

(2) על פי רס"ג, הסבר שלוש סיבות נוספות לכפירה.

(12 נקודות)

ב. רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן

לפי רבי נחמן מברסלב, מה האדם צריך לעשות כדי "להיות בשמחה תמיד ולהרחיק העצבות"? (6 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-12.

10. א. מהר"ל, נצח ישראל

לפי שיטת המהר"ל בעניין הגלות, האם השיבה של עם ישראל לארץ־ישראל היא מאורע החורג מן הטבע? נמק את תשובתך. (9 נקודות)

ב. הרב חרל"פ, ממעייני הישועה

"בכלל הציפייה לישועה, להכיר ולהאמין כי ראויים המה ישראל להיגאל בכל שעה ושעה". הסבר, לפי הרב חרל"פ, מהו הקשר בין הדברים האלה לבין ה"רעה" של מחשבי קצין (זמן הגאולה). (9 נקודות)

11. א. האדמו"ר מסלונים, ההרונה עליך

"האמונה בביאת המשיח והציפייה לישועה היא מסקנה מוכרחת מהאמונה השלמה". הסבר מדוע לפי האדמו"ר מסלונים הציפייה לישועה היא מסקנה הכרחית מהאמונה השלמה. (6 נקודות)

ב. הרב סלובייצ'יק, קול דודי דופק

"עקב ההכאות והדפיקות... נולדה מדינת ישראל". הסבר שלוש מן ה"דפיקות". (12 נקודות)

12. א. ריה"ל, הכוזרי, מאמר שני

"אין הדברים שאנו אומרים בתפילותינו... כי אם כדיבור התופי וכפצוף הזרזיר". הסבר למה מתכוון החבר בדימוי זה. (9 נקודות)

ב. הרצי"ה קוק, לנתיבות ישראל

הרב שך כתב על ההידרדרות הרוחנית במדינת ישראל שהיא "מחזה מחריד ואיום, מרד קיבוצי במלכות שמים". הסבר את העמדה של הרצי"ה קוק כלפי ההידרדרות הרוחנית במדינת ישראל. (9 נקודות)

חלק שני (48 נקודות)

עליך לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה – 16 נקודות).

הנושא: אני מאמין (נושא חובה)

13. א. ריה"ל, הכוזרי, מאמר שני, מאמר חמישי

יש הטוענים כי בעבר לכולם הייתה אמונה תמימה. האם ריה"ל מסכים עם טענה זו בנוגע לאנשי תקופתו?

(6 נקודות)

ב. הראי"ה קוק, אורות הקודש

(1) לפי הרב קוק, מה היה חטאו של אדם הראשון?

(2) תלמיד טען: "המחנך המלומד שלי מכריח אותי ללמוד מקצועות שאינני מרגיש

חיבור אליהם, אבל אני מעדיף ללמוד נושאים אחרים שקרובים יותר ללבי."

האם לדעתך התלמיד יכול להסתמך בטענתו על העמדה של הרב קוק? נמק את תשובתך.

(10 נקודות)

14. א. תלמוד בבלי, נידה

יש אנשים הטוענים כי הם מנותקים מעולם של תורה ואמונה. הסבר כיצד דברי התלמוד על התינוק "במעיי אמו" יכולים לסייע להתמודדות עם טענה זו. (8 נקודות)

ב. מדרש הגדול

המדרש מתאר את תהליך החיפוש של אברהם אבינו בדרכו לאמונה. לאור דברי המדרש,

מדוע זכה אברהם בסוף התהליך להתגלות של הקב"ה? (8 נקודות)

15. א. הרב שקופ, שערי יושר

מסופר על הרב אריה לויין כי בשעה שהתלווה אל אשתו לבדיקת רופא שאל הרופא לסיבת בואם, והרב אריה לויין ענה לו: "הרגל של אשתי כואבת לנו".
הסבר את הקשר בין התשובה של הרב לויין לבין דברי הרב שקופ על "איכותו של האני".
(6 נקודות)

ב. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק

"נבואת משה רבנו עליו השלום נבדלה מנבואת כל הנביאים בארבעה דברים".
הסבר שלושה מן ההבדלים. (10 נקודות)

16. א. חזון איש, אמונה וביטחון

- (1) לפי החזון איש, מהי הטעות בהבנת המושג "ביטחון"?
  - (2) הסבר לפי החזון איש מהו ההבדל בין "אמונה" לבין "ביטחון".
- (6 נקודות)

ב. הראי"ה קוק, מאמר הדור

- (1) מדוע הדגיש הרב קוק את הצורך להעמיק בלימוד האמונה בתקופתנו?
  - (2) יש המתנגדים להעמקה בלימוד אמונה משום שהדבר עלול לפגוע באמונה התמימה. מהי עמדתך בנושא זה? נמק את תשובתך.
- (10 נקודות)

(שים לב: המשך השאלות בעמוד הבא.)

חלק שלישי (16 נקודות)

בחלק זה שני נושאים. עליך לבחור בנושא אחד שלמדת לקראת הבחינה החיצונית.
אין לבחור בנושא שלמדת בחלופת הערכה.
בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18.

17. הרב ויינברג, שרידי אש

הרב ויינברג כתב: "הדת הישראלית אינה יכולה להצטמצם [רק] בגבולות הפולחן הדתי".
א. הסבר דברים אלה לפי הרב ויינברג. (8 נקודות)
ב. לפי הרב ויינברג, מה הייתה הסיבה ההיסטורית שגרמה לדת היהודית להצטמצם בגבולות הדת בלבד? (8 נקודות)

18. הראי"ה קוק, אורות הקודש; הראי"ה קוק, הקדמה לשיר השירים

א. לפי הרב קוק, מהו תפקיד האמנות? (8 נקודות)
ב. הסבר את עמדתו של הרב קוק בנוגע ל"חופש היצירה". (8 נקודות)

הנושא: החיים והמוות

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. ריה"ל, הכוזרי, מאמר ראשון

א. הסבר מהו לדעת ריה"ל ההבדל בין היהדות לבין הדתות האחרות בעניין הייעוד וקבלת גמול על מעשי האדם. (8 נקודות)
ב. הצג הוכחה אחת שריה"ל מביא מהתנ"ך אן מחו"ל למציאות העולם הבא. (8 נקודות)

20. רמח"ל, דרך ה'

א. הסבר לפי רמח"ל מהו התפקיד של המוות בדרך לשלמות. (8 נקודות)
ב. הסבר לפי רמח"ל מהו התפקיד של עולם הנשמות לאחר מות האדם. (8 נקודות)

בהצלחה!